

SESE, BUDĖK!

LIETUVIŲ SKAUCIŲ SESERIJA

ČIKAGA 1983 METAI

*Knygą paruošė ir redagavo
„Pelėdų” skiltis:*

*Halina Plaušinaitienė
Dalia Bylaitienė
Danutė Dirvoniene
Janina Mikutaitienė
Halina Molejienė
Marija Paškevičienė
Nijolė Užubalienė*

*Dailininkė Zita Stirbytė
Kalbą taisė J. Vaišnys, S.J.*

Library of Congress Catalog Card No. 83-80524

Tiražas 2000 egz.

*Spaudė Mykolo Morkūno spaustuvė
3001 West 59th Street
Chicago Illinois 60629*

Turinys

JUOSTOS	4
LIETUVIŲ LIAUDIES MENAS	10
ARCHITEKTŪRA.....	11
SKULPTŪRA.....	11
LIAUDIES RAIŽINIAI	12
METALO DIRBINIAI.....	12
TAPYBA	13
MEDŽIO DIRBINIAI	13
KERAMIKA.....	14
BALDAI	14
MARGUČIAI	14
AUDINIAI.....	15
MOTERŲ TAUTINIAI DRABUŽIAI	15
VYRŲ TAUTINIAI DRABUŽIAI.....	22

TAUTODAILĖ

JUOSTOS

Juosta tai seniausias lietuvių sodiečių raštuotas, siauras audeklas. Jau priešistoriniais laikais juostos buvo vartojamos persijuoti kailiniams ir audžiamos spalvotos, raštuotos, iš lininių, kanapinių ir vilnonių gijų. Kiekvienos mergaitės svajonė buvo išsiausti spalvingą ir sudėtingais raštais juosta. Ši audimo meną išmokdavo iš vyresniųjų. Jaunos mergaitės, gandyamos bandą, primityviu būdu ir be jokių įrankių audė juostas: vieną metmenų galą prisirišdavo prie juosmens, o antrą užnerdavo ant kojos nykščio. Juostas pindavo, vydavo, ausdavo ir raštus rinkdavo vien rankų pirštais. Užbaigtas juostas vyniodavo į ritulėlius ir laikydavo kraitelytėse – mažose pintose skrynutėse arba kraitinių skrynių prieskryniuose. Juostos būdavo vartojamos drabužiams susijuoti, liemenėlėms suvarstyti, mergaičių ir moterų galvos papuošalams: graiželiams, klosteliams bei rangams puošti, prijuosčių juosmens raiščiams, keliaraiščiams, šiaudinių skrybėlių raiščeliams, kaklaraiščiams, lauknešeliams parišti, lopšiams pakabinti ir dovanoms vestuvių apeigose.

Senovėje rinktinių ir kaištytinių juostų dugnui vartojo balintus arba nebalintus lininius siūlus, o raštui švelnių spalvų vilnonius, augaliniais dažais dažytus. Vėliau atsiradus pirktinėms gijoms, jų spalvos buvo ryškesnės ir įvairesnės. Lietuvių liaudies menui būdinga juosta yra išausta iš namie verptų gijų.

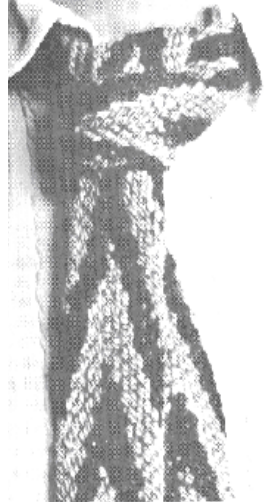
Juostų rūšys. Lietuviškos juostos skirstomos pagal audimo techniką pintines, vytines, austines, kaišytines, rinktines ir dvinytai ripsu austas dimines-įrinktines.

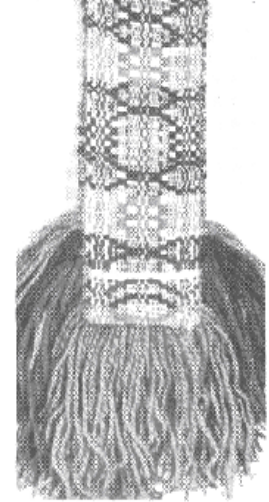
Rinktinė juosta, žirgelių raštais.
Kapsai, XIX a. pabaiga

Aukštaičių apipintinė juosta,
XX a. pradžia

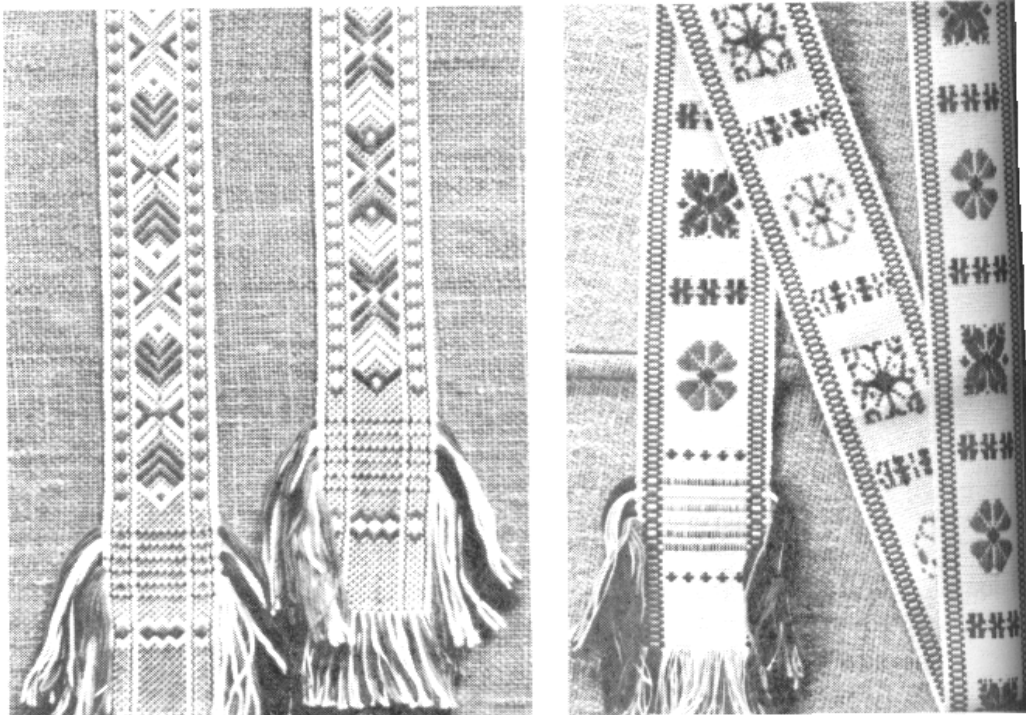
Aukštaičių pintinė
kaklajuostė, XX a. pradžia

Diminė juosta. Dzūkija
Audė A. Tamošaitienė

Pintinės juostos. Pintinės juostos buvo labiausiai paplitusios Aukštaitijoje. Šių juostų metmenims buvo vartojami įvairiaspalviai vilnoniai arba lininiai siūlai. Ataudas buvo sudaromas iš tų pačių metmenų, juos perpinant. Šios juostos buvo pinamos paprastu dvinytiniu, ripsiniu ir ruoželinu būdu, padalinus plotį pusiau ir pinant iš vidurio į kraštus, ir vėl atgal. Pynimui juosta pririšama prie pastovaus daikto ir pinama tik pirštais.

Tinklinės juostos pinamos vien tik iš vilnonių arba lininių metmenų, siūlų persukimo būdu.

Kairėje – Zanavykų apylinkės trijų raštų rinktinė juosta. Dešinėje – apylinkės kaišyta juosta. Austa A. Veselkienės.

Apvalios pintinės juostos. Pluoštas lininių siūlų arba virvutė apipinama įvairių spalvų vilnoniais siūlais.

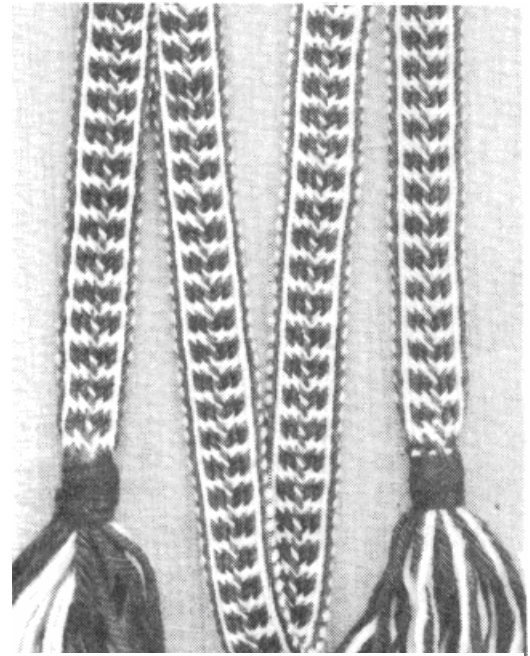
Vytinės juostos. Šios juostos audžiamos su lentutėmis, kurių kampuose yra skylės metmenų siūlams perverti. Metmenys – vilnoniai arba lininiai siūlai. Ataudai – lininiai arba medvilniniai siūlai.

Austinės juostos audžiamos staklėse dimais per keturias nytis, katpėdėlėmis ir kitais smulkiais raštais. Metmenys – lininiai arba medvilniniai siūlai. Ataudai dugniui – lininiai arba medvilniniai, raštui – vilnoniai siūlai.

Senovėje šias juostas vartojo suvystytų kūdikių perrišimui ir vyriškų tautinių drabužių susijuosimui.

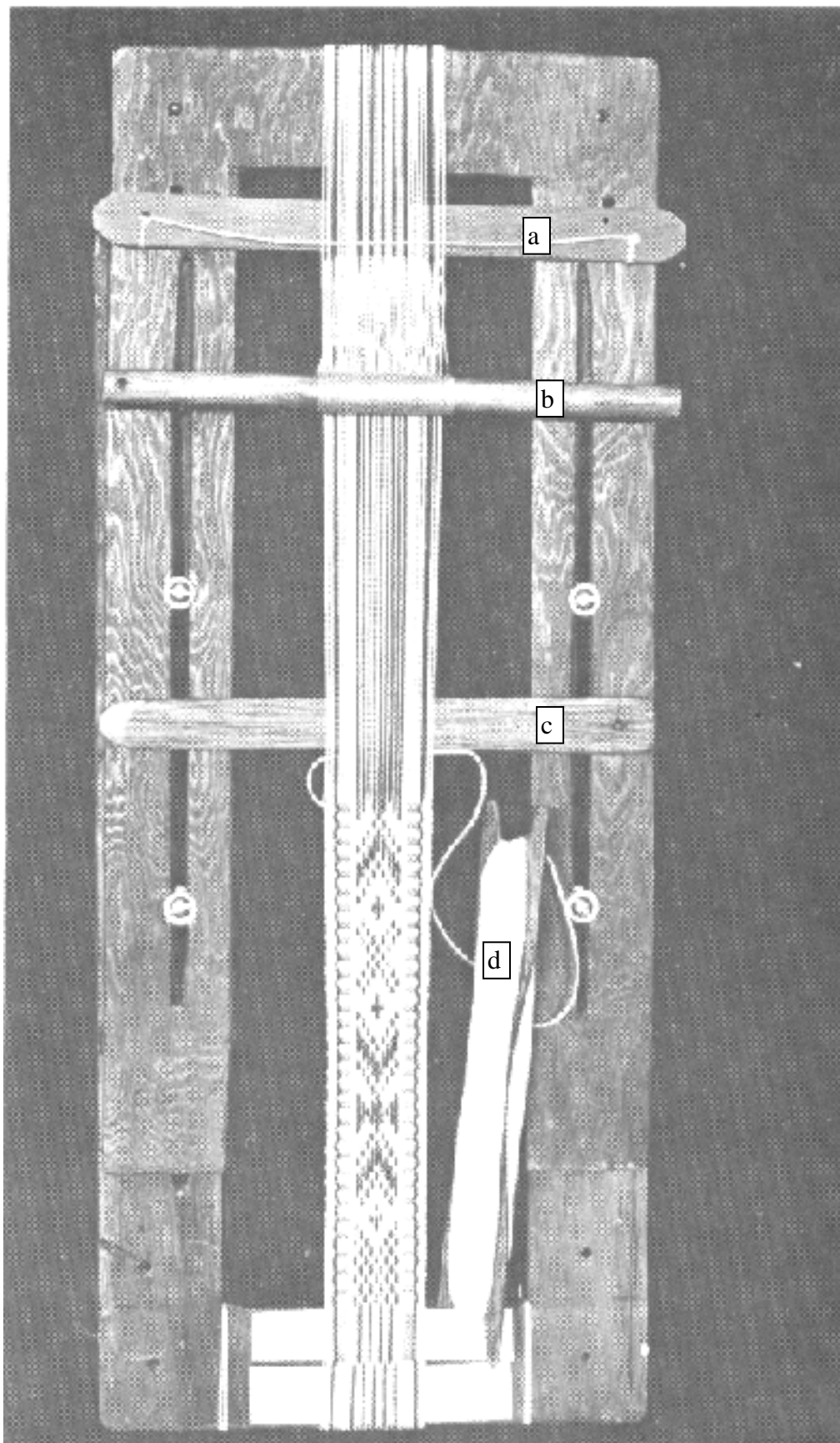
Kaišytinės juostos užtinkamos Dzūkijoje ir jos artimose apylinkėse. Metmenys – lininiai arba medvilniniai siūlai. Audžiama dvinytu – ripsu, o raštas kaišomas atskiru vilnoniu siūlu: žvaigždutėmis, dobilėliais, eglutėmis ir kitokiais motyvais.

Rinktinės juostos audžiamos dviejų rūšių metmenimis: dugniui – lininiai arba medvilniniai, o raštui – vilnoniai vienspalviai arba dvispalviai siūlai.

Vytinė – lentelinė juosta. Dabartinė. Audė A. Veselkienė

Įrankiai. Siauros juostelės apmetamos ir audžiamos ant knygos arba pailgos lentelės. Platesnės ir ilgesnės juostos apmetamos ant kėdės ar stalo kojų ir audžiamos prisirišus prie juosmens. Juostos dažniausiai audžiamos ant rėmelių arba nytiniu skieteliu. Rėmeliai gali būti įvairių formų ir dydžių. Vienas rėmelių galas yra slankiojantis, nes juo įtempiami ir atleidžiami metmenys kaištukais arba varžteliais. Pačius paprasčiausius rėmelius galima padirbti iš dviejų varžtais sujungtų lentelių.

Rėmelis juostoms austi

- a – skala
- b – nytelės
- c – medinis peilis
- d – šaudyklė

Juostos apmetimas ant rėmelio. Rėmeliai prailginami pagal pageidaujama metmenų ilgį ir sutvirtinami varžtais. Juosta apmetama aplink rėmelį iš kairės pusės. Pagrindinė taisyklė – du siūlai dugnui, vienas siūlas raštui.

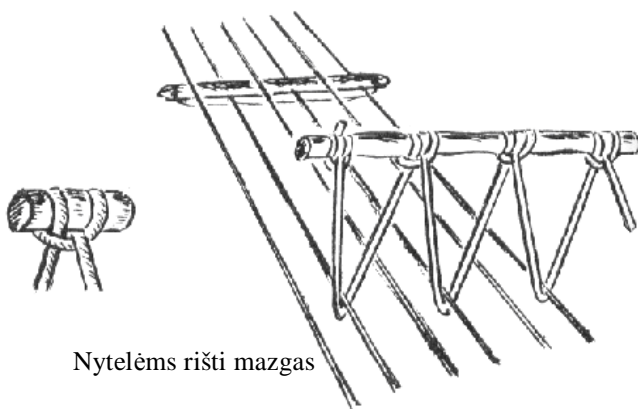
- o – balti dugnui
- – raudoni raštui
- x – mėlyni slankstukams

Metmenų tvarka, pvz.: 1) 4 balti siūlai, 2 raudoni – dryžiukui, 1 baltas, 1 mėlynas ir t.t. iš eilės, arba 2) apmetami visi baltieji dugno siūlai, paliekant tarpelius dryžiukams, slankstukams ir rašto siūlams. Tarpeliai pripildomi atitinkamais spalvotais siūlais.

Dugno ir rašto metmenys sugrupuojami į dvi dalis: lyginius ir nelyginius. Nelyginiai – iškeliami ant skalos **a**, o lyginiai – parišami piemenų mazgu atskiromis nytelėmis **b**. Svarbu, kad visos nytelės būtų vienodo ilgio. Skalą ir nyteles pakeliant bei nuleidžiant, susidaro žiotys. Per jas perkūšama šaudyklė **d** su apvyniotais ataudų siūlais.

Mediniu peiliu **c** prispaudžiami ataudai. Dvinytu būdu užaudžiama juostos pradžia. Raštas renkamas: kairiosios rankos pirštais prilaikomi sudarytų žiočių metmenys, dešiniąja ranka laikomas medinis peilis, kuriuo išrenkamas spalvotų siūlų raštas, t.y. paliekami spalvoti rašto siūlai paviršiuje – piešinyje tamsūs langeliai, o nereikalingi – piešinyje šviesūs langeliai – nuleidžiami žemyn.

Tokiu nesudėtingu būdu audžiamos įvairaus platumo juostos.

Augalinis dažymas. Augaliniai dažai gaminami iš šakų, lapų, pumpurų, šakelių, šaknų, sėklų, uogų, lukštų, žiedų ir medžių žievės. Augaliniais dažais tinka dažyti natūralūs siūlai: vilnoniai, šilkiniai, medvilniniai, lininiai ir kanapiniai. Prieš dažant vilnonius ir šilkinius siūlus, reikia išplauti jų natūralius riebalus šiltame muilo vandenyje ir gerai išskalauti. Spalvų įtvirtinimui siūlai yra virinami su chemikalais, prieš dažant, bedažant arba po dažymo. Vartodami skirtingus chemikalus, išgauname ir skirtingas spalvas. Tačiau kai kurie augalai, kaip rūgštytė, nudažo siūlus ir be chemikalų.

Iš pienės lapų ir žiedų gauname purpurinę, o iš jos šaknų – violetinę spalvą.

Beržo lapai su alūnu nudažo siūlus geltonai, beržo šakelės su alūnu – gelsvai žaliai, o beržo žievė – rudai.

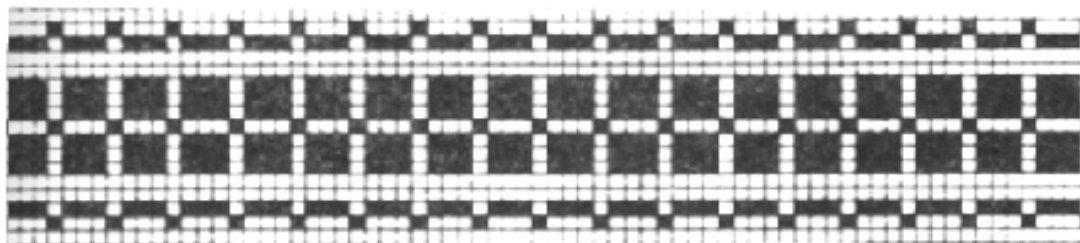
Klevo žievė su geležies sulfatu siūlus nudažo nuo pilkos iki purpurinės spalvos, o su alūnu – samanine spalva.

Svogūnų lukštais su alūnu ir cinu išgauname oranžinę spalvą, o su chromu – žalvarinę geltoną, su alūnu ir geležies sulfatu – samaninę.

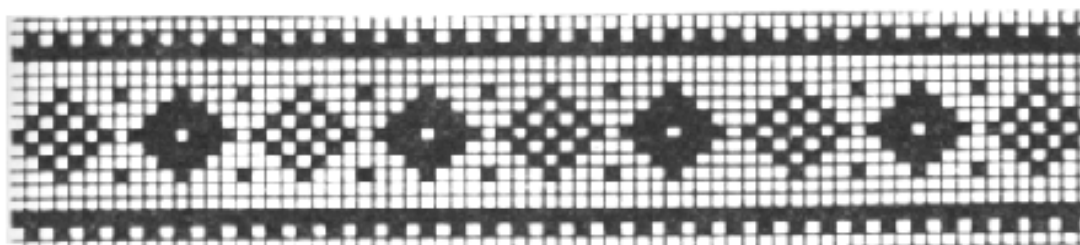
Mėlynių uogos su alūnu nudažo siūlus nuo mėlynos iki violetinės spalvos.

Dilgelės su alūnu – žalsvai geltona spalva.

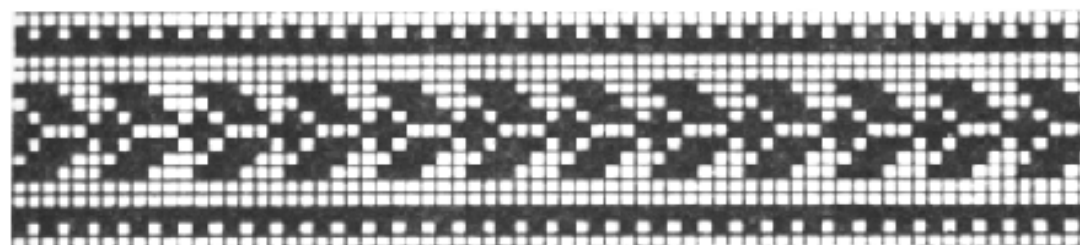
Alyvmedžio uogos su druska nudažo mėlynai, o su alūnu – šviesiai violetine spalva, su chromu – nuo violetinės iki purpurinės spalvos, o alyvmedžio lapai su alūnu – žaliai.

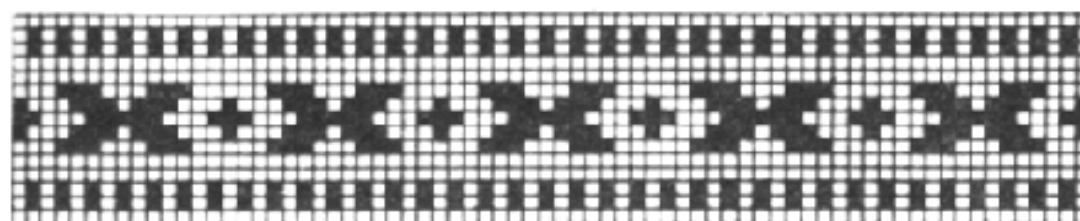
1. Langeliai

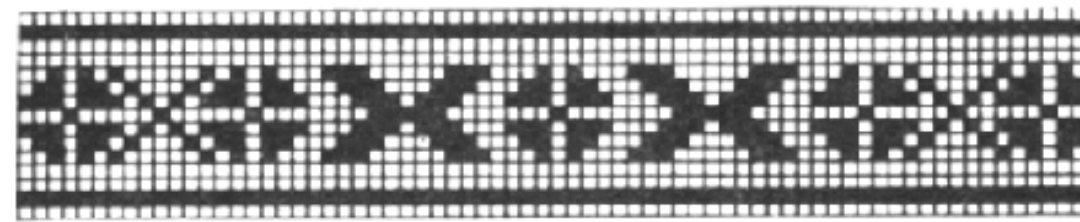
2. Spurgeliai

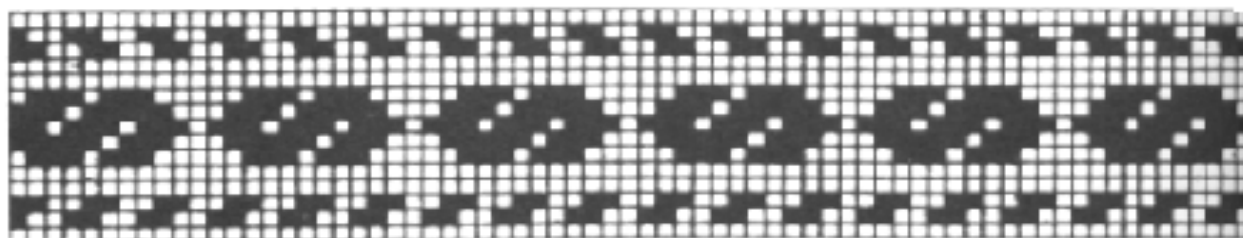
3. Eglelės

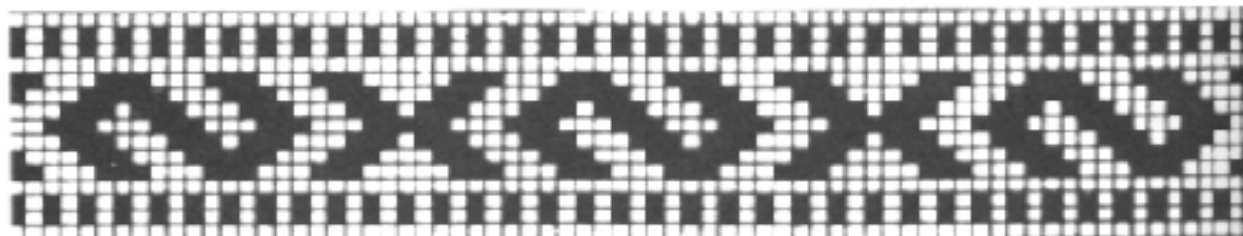
4. Nageliai

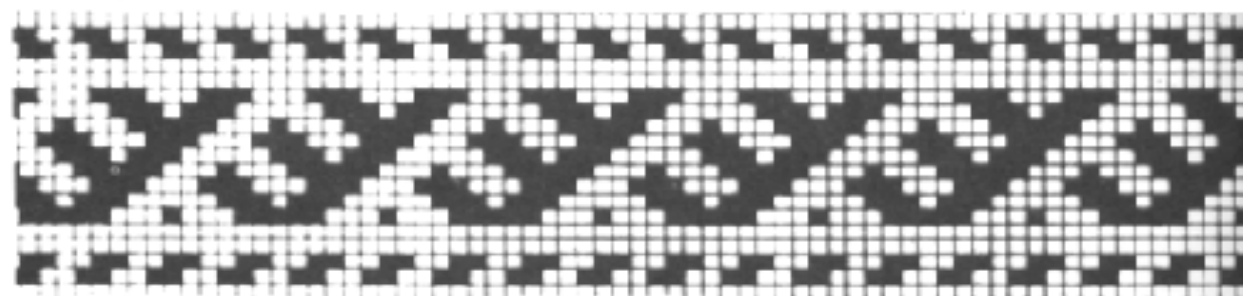
5. Dobilėliai

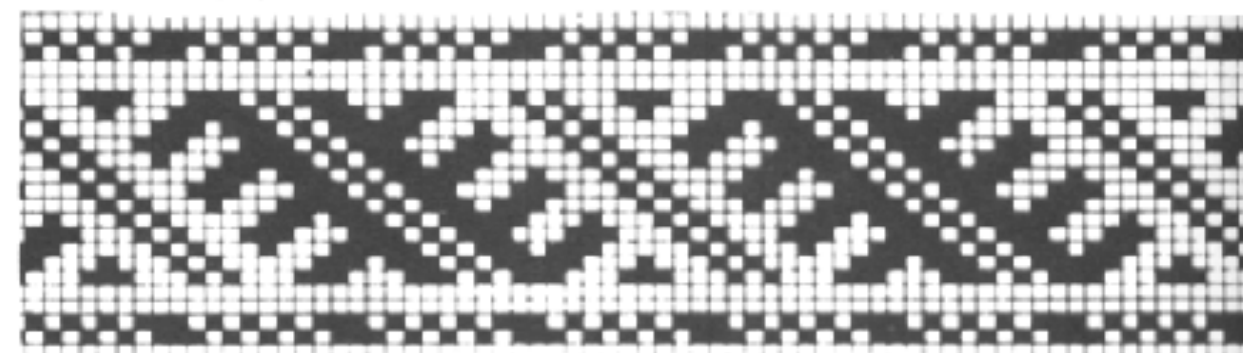
6. A selės

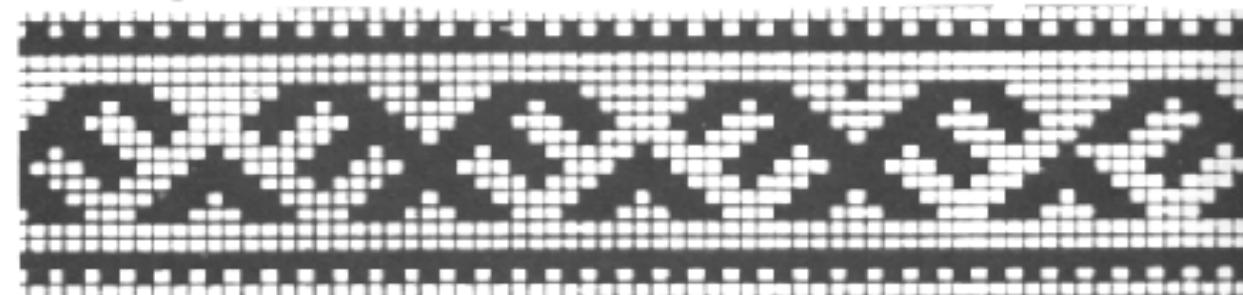
7. A selės

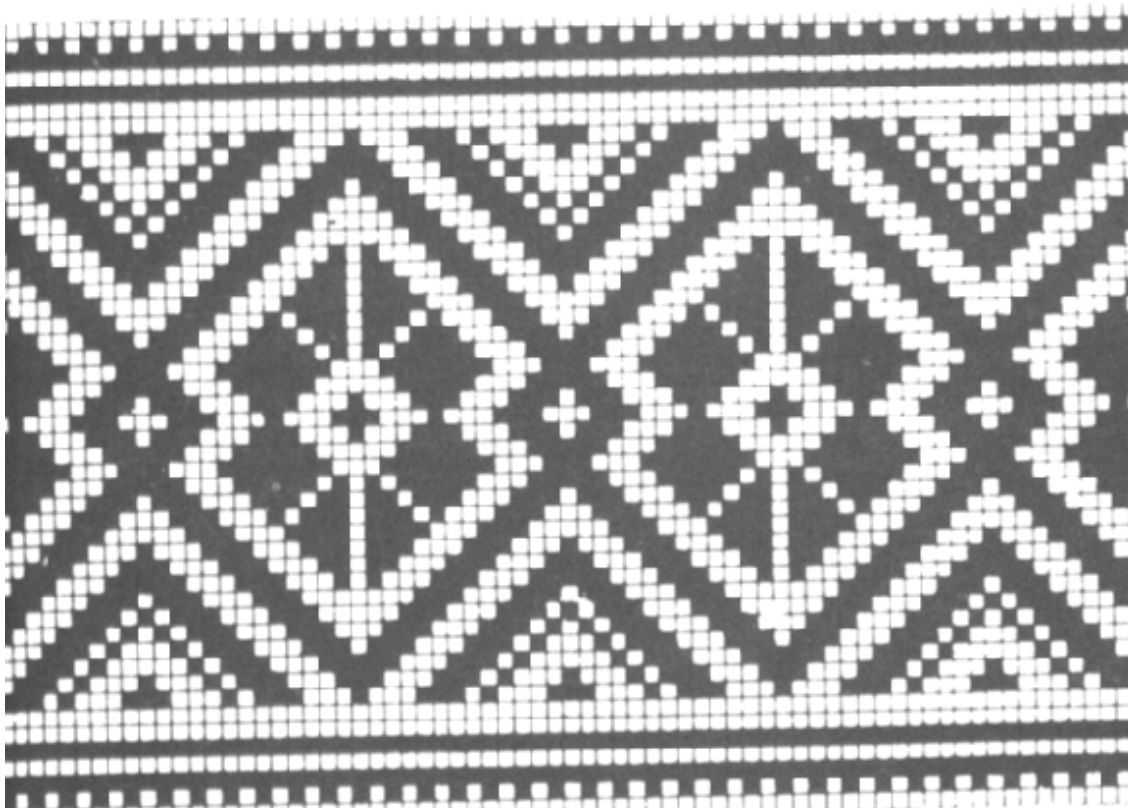
8. Grėbleliai

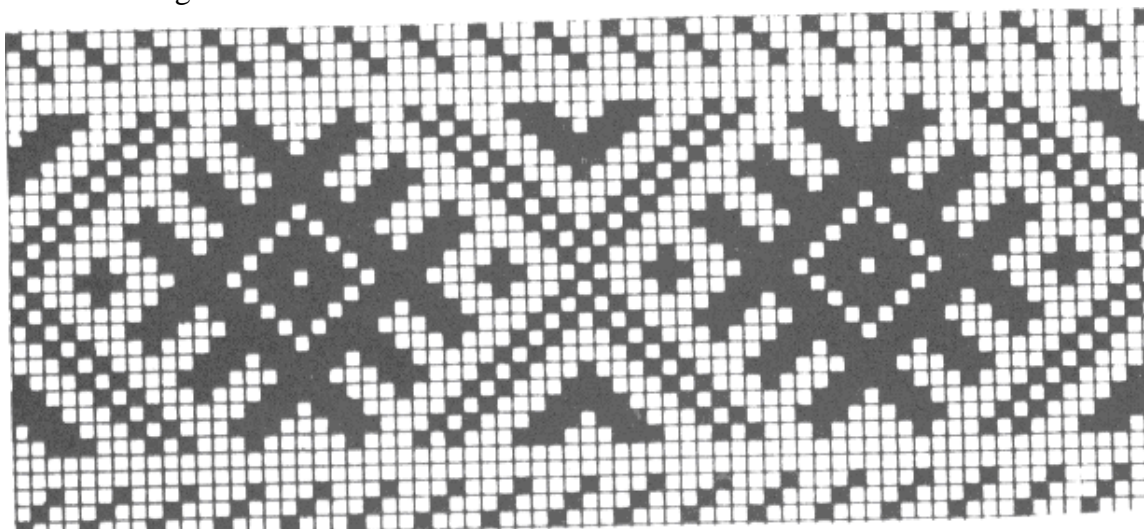
9. Dvigubiniai grėbleliai

10. Žirgeliai

11. Žvaigždutės

12. Reketėliai

Juostų raštai paimti iš A. Tamošaičio knygos „Sodžiaus Menas“ IV – Juostos. Juostų pavadinimus pateikė A. Tamošaitis.

LIETUVIŲ LIAUDIES MENAS

Liaudies menu vadiname sodiečių – liaudies žmonių senoviškus dirbinius, kurie buvo gaminami praktiškiems gyvenimo reikalams ir tautiškai būdingi savo įdomia išvaizda, savitais raštais arba darniomis spalvomis. Keičiantis gyvenimo sąlygoms, tie dirbiniai, kaip „senoviški“, išėjo iš mados ir

pasidarė muziejiniams eksponatams. Nežiūrint sodiečių liaudies meno dirbinių primityvaus darbo, tie kūriniai yra vertinami dėl jų savitų formų, o taip pat nuoširdaus meniško bei kūrybingo atlikimo. Liaudies meno dirbinių kopijų bei jų pamėgdžiojimo negalima vadinti tikroju liaudies menu. Lietuvoje liaudies meno kūryba pasibaigė XIX a. pabaigoje.

Visas kitas lietuvių grynosios ir taikomosios dailės šakas (tapyba, skulptūra, architektūra, baldai, rankdarbiai, audiniai), kurios turi būdingus tautinės kūrybos bruožus, vadiname tautodaile arba tautine lietuvių daile. Taigi lietuvių liaudies menas yra tik senovės sodiečių dirbiniai, o tautodailė apima visas dailės šakas, kurių formos ir raštai būdingi lietuvių liaudies menui,

Pagal nusistovėjusius tarptautinius nuostatus visą liaudies meną skirstome į įvairias šakas: architektūrą, skulptūrą, tapybą, raižinius, margučius, medžio dirbinius, baldus, metalo dirbinius, keramiką bei įvairius audinius; kitaip sakant, visus dailiuosius rankų dirbinius, kuriuos sodiečiai kūrė patys savo gyvenimo reikalams.

ARCHITEKTŪRA

Lietuvių religinė architektūra yra labai savita. Sodiečių statytos medinės bažnytėlės, varpinės ir kapinių koplyčios pasižymi būdinga išorine ir savita vidine architektūra: pertvaromis, arkomis, kolonimis ir įvairiais medžio išpjaustinėjimais, t.y. ornamentika.

Klėtėlė

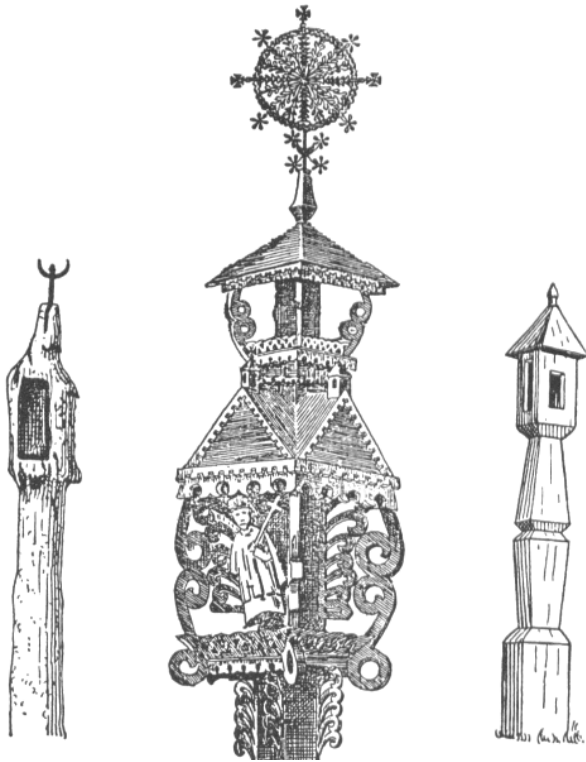
Gonkos

Kita labai turtinga liaudies mažosios architektūros sritis — tai mediniai kryžiai, stogastulpiai ir koplytstulpiai, kurie buvo statomi kapinėse, pakelėse bei sodybose. Jie pasižymi dideliu architektūriniu formų įvairumu, išpjaustinėtų ornamentų turtingumu bei nepaprastu grožiu. Tai liudija sodiečių didelį estetinį pajautimą.

Kiti lietuvių sodiečių architektūros paminklai yra jų ūkiški trobesiai. Itin įdomios yra klėtys su prieklėčiais, kolonėlėmis, langeliais ir įmantriais kiaurapjūviais raštais. Gyvenamų namų stogų galai buvo puošiami žirgeliais. Durys ir langinės mozaikiniu būdu sudėliotomis lentelėmis bei įvairiais išpjaustinėjimais. Kiti ūkio trobesiai, kaip antai, tvartai arba klojimai, buvo mažai ornamentuoti, bet pasižymėjo sienų ir stogų savitomis proporcijomis, nuleistais stogais bei įdomiais statybiniais planais.

SKULPTŪRA

Lietuvoje buvo labiausiai paplitusi religinė skulptūra — iš medžio išdrožti dievuliukai, įstatyti į koplytėles ir kryžius. Būdingiausi iš jų — rūpintojėlis, šv. Jonas, šv. Izidorius, šv. Jurgis. Tik kai kurie iš tų dievukų buvo natūralaus dydžio, daugelis iš jų labai maži; vienu paviršium — natūralaus medžio, kitų — nuspalvintas. Devyniolikto šimtmečio pabaigoje paprotys statyti kiemuose, pakelėse, kapuose medines koplytėles ir kryžius su dievukais visiškai išnyko, bet tūkstančiai tų statulėlių yra surinkta į muziejus ir privačius rinkinius, kurie liudija lietuvių sodiečių nagingumą ir kūrybingumą.

Stogstulpis

Koplytstulpis

Stogstulpis

Rūpintojėlis (medžio skulptūra)

LIAUDIES RAIŽINIAI

Gabūs sodžiaus amatininkai lentyje raižydavo šventųjų gyvenimo ir kitus vaizdus, tuo būdu pagamindami lentinę-medinę „klišę“. Ją ištepę juodu dažu, atspausdavo popieriuje ir teptuku paspalvindavo.

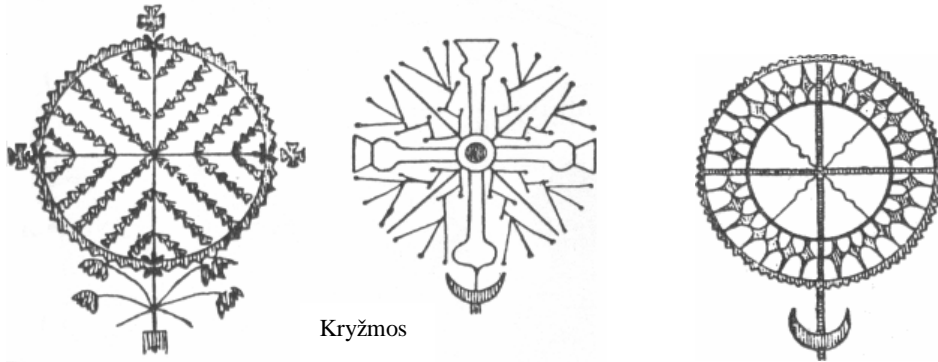
METALO DIRBINIAI

Kaimo kalviai ne tik pakauštydavo arklius, apkaldavo metalu ratus, roges, bet kūju ant priekalo nukaldavo įvairius įrankius, žvakides, žibintus bei įvairius metalinius papuošalus. Dideliu kruopštumu buvo apkaustomos kraitinės skrynios: jų kampai aplankstomi iškarpyta skarda, užrakto skylė papuošiama širdies, vainiko ar kitokiais ornamentais. Kartais visą skrynią puošdavo skardinės ornamentuotos juostos.

Vieni iš pačių gražiausių metalo dirbinių yra geležinės kryžių viršūnės: saulės, mėnuliai, žvaigždės, kryžmos. Meniškoji kryžma apvainikuodavo stogastulpį, koplytstulpį ar kryžių. Kryžmose yra daug senosios lietuvių religijos ir krikščioniškosios simbolikos.

Šv. Kazimieras (medžio raižinys)

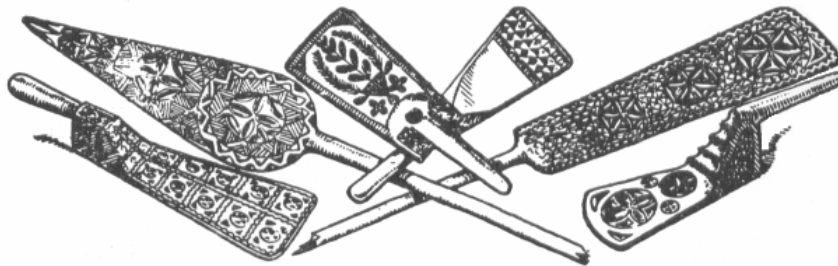
Kryžmos

TAPYBA

Lietuvių liaudies tapyba nebuvo gausi. Nedidelėse nutapytose medžio lentose jie vaizdavo šventųjų gyvenimą. Tapiniai pasižymėjo primityviu figūrų ir objektų braižu bei savitu spalvinimu.

MEDŽIO DIRBINIAI

Medžio dirbiniai buvo labai įvairių formų, o taip pat puošiami įvairiausiais raštais: kiaurapjūviais, giliais ir linijiniais drožinėjimais. Buvo daromos meniškos išvaizdos kultuvės, verpstės, prieverpstės, šaukšdėčiai, rankšluostinės, šaudyklės, šaukštai, lazdos, riešutams spaustukai ir kiti dirbiniai. Daugelį tų dirbinių berniukai dovanodavo mergaitėms, įrašydami ne tik paprastus raštus – ornamentus, bet ir įvairius simbolius. Gausybė meniškų medžio dirbinių yra surinkta Lietuvos muziejuose. Nemažai jų yra išspausdinta įvairiuose leidiniuose.

Kultuvės ir verpstės

Prieverpstės

Rankšluostinės

KERAMIKA

Puodininkystės darbas ir menas yra vienas iš seniausių lietuvių kultūros liekanų. Senkapiuose ir milžinkapiuose archeologai atranda bent tūkstančio metų senumo įvairių puodų bei jų šukių su įrėžtais ir įbraižytais ornamentais. Vienas iš ankstyviausių keramikos gamybos būdų yra virvelinė keramika, kada žmonės dar nemokėjo sukti puodų, o lipdė juos iš molinės virvelės. Vėlesniais amžiais jau randami lipdyti, o dar vėliau – išsukti puodai dažyti su spalvotu emaliu ir išmarginti raštais. Lietuvoje buvo gausu kaimo puodžių, kurie ne tik darė paprastus indus, bet ir įvairius meniškus keramikos dirbinius: visokiausių formų alaus ąsočius, puodynes, lėkštes, puodelius, gėlėms vazas, švilpukus ir kt.

Puodynė

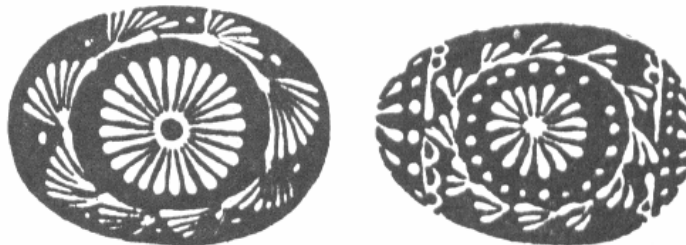
Ąsotis

BALDAI

Visi sodiečių baldai: kėdės, stalai, lovos, suolai, spintos, skrynios anais laikais būdavo tik namie daryti, todėl jie pasižymi ne tik savitomis formomis, bet dideliu įvairumu ir raštų spalvingumu. Tapytų raštų grožiu pasižymėjo kraitinės skrynios. Būdingiausi jų raštai – tai vazonėliuose augančios stilizuotos gėlės: tulpės, lelijos ir ant jų žiedų bei šakų tupintys ar skraidantys paukšteliai. Bene pačios puošniausios tapytos skrynios buvo Suvalkijoje ir Žemaitijoje.

Skutinėti margučiai

Rašytiniai margučiai

MARGUČIAI

Dažyti ar marginti kiaušinius Velykų šventėms yra senas Europos tautų paprotys, ypač populiarius katalikų ir ortodoksų kraštuose. Rytų Europos tautos kiaušinius įvairiais būdais margina, o Pietų bei Vakarų – dažo.

Lietuvoje buvo paprotys Velykų išvakarėse dažyti ir marginti velykaičius. Senovėje margučiai buvo dažomi tik augaliniais dažais: medžio žievėmis, pumpurais, svogūnų lukštais ir kitais gamtiniais dažais.

Marginimas vašku: segtuku, įsmeigtu į pagaliuką ir vilgomu į tirpytą karštą vašką, išvedžiojamas raštas ant nedažyto kiaušinio lukšto. Taip numargintas velykaitis dedamas į šaltus dažus, o išėmus iš dažų, jis nudžiovinamas ir pavožiamas po karštu puodu, kad vaškas nutirtų.

Skutinėjimas: pirmiausiai kiaušinis nudažomas, o paskui peiliuko smaigaliu išskutinėjami raštai, kaip antai, stilizuotos saulutės, žvaigždutės, vingučiai, gėlės ir net paukščiukai. Vašku rašytiniai ir skutinėti margučiai turi tradicinius, šimtmečiais vartojamus raštus, būdingus tik margučiams. Kitose liaudies meno šakose tie raštai yra skirtingos stilizacijos.

Iš visų kitų tautų margučių, ukrainiečių margučiai labiausiai skiriasi. Jie marginami ypatingai kruopščiai, naudojant specialų įrankį – mažą piltuvėlį su skylute. Įgudęs margintojas su tuo piltuvėliu (per kurio skylutę sunkiasi karštas vaškas) ant kiaušinio. Paskui kiaušinį dažo ir vėl margina. Tai pakartojama kelis kartus, dažymui naudojant vis kitas spalvas. Numargintas kiaušinis dedamas į orkaitę, kad vaškas ištirptu ir būtų galima jį nuvalyti. Ukrainiečiai margina nevirtus kiaušinius, todėl jų negalima ridinėti ar mušti. Ukrainiečių margučių raštai panašūs į jų tautinių drabužių bei indų raštus. Dominuojančios spalvos: juoda, geltona, oranžinė.

AUDINIAI

Senaisiais laikais ir dar dvidešimtojo šimtmečio pradžioje lietuvės sodietės namie išsiausdavo visa, kas jų gyvenime buvo reikalinga: rankšluosčius, staltieses, lovatieses, paklodes, kilimėlius, užtiesalus ir drabužius. Iš įvairių lietuvių liaudies meno sričių audiniai buvo patys gausiausi iš visų kitų sodiečių dailės šakų. Net kasdien vartojami įvairūs audeklai būdavo puošnių ir įvairių raštų bei labai įvairiai derintų spalvų. Paprastomis kaimo staklėmis buvo audžiama per 4, 8, 10, 12, 15, 16 ir daugiau nyčių. Be keturnyčių diminių, ruoželių ir servetinių audinių, taip pat buvo rinktinių, kaišytinių ir kitokių, technikų audinių.

Rankšluosčių būta dviejų rūšių: vieni kasdieniniam vartojimui, stori, pakuliniai ar pašukiniai, o kiti – raštuoti, dekoratyvūs, pakabinami į rankšluostines. Beveik visada rankšluosčiai buvo audžiami dimais, servetiniais ir rinktiniais audimo būdais. Būdingieji jų raštai – katpėdėlės, langeliai eidavo ištestine kompozicija, išilgai rankšluosčio. Kai kurių senesnių rankšluosčių galai buvo užaudžiami raudonų žičkų raštu, o taip pat išpinami kutais arba galuose prisiuvami pynikai. Senieji rankšluosčiai būdavo siauroki ir ilgi, vėlesnieji – platoki ir trumpesni. Rankšluosčio dugnas buvo audžiamas iš balintų, o raštas – iš natūralių, nebalintų lininių siūlų. Vėlesniais laikais rankšluosčių metmenys būdavo medvilniniai.

Staltiesės buvo audžiamos tais pačiais būdais ir iš tokių pat siūlų kaip ir rankšluosčiai, tik jų raštai visada būdavo neištesti, bet keturkampiai, t.y. pritaikyti staltiesių keturkampei formai.

Lovatiesės būdavo audžiamos pluoštiniu būdu dimais per keturias arba aštuonias nytis. Lovatiesių raštus audė stambokus – dekoratyvius ir itin spalvotus, kartais rinktinis arba ir kaišytinius. Buvo labai mėgstami vadinami „akėtiniai“ ir „ąžuolo lapų“ raštai. Senoviškų lovatiesių metmenys ir dvinyčiai ataudai būdavo lininiai, o raštams – spalvoti vilnoniai.

Staklėmis dar buvo audžiami vilnoniai kilimėliai, užtiesalai, takai, užuolaidos, arkliams gūnios, pasostės, paklodės ir kiti audiniai.

MOTERŲ TAUTINIAI DRABUŽIAI

Kasdieniniai drabužiai buvo austi paprasti ir neraštuoti, o išeiginiai – puošnūs, raštuoti, spalvoti. Dabar juos vadiname tautiniais drabužiais. XVII, XVIII ir XIX a. tautiniai drabužiai vaizduojami senose graviūrose. Nemaža jų originalų iš XVIII ir XIX a. yra laikoma muziejuose. Senovėje beveik kiekviena apylinkė turėjo savitus išeiginius drabužius. Pagal drabužių audimą, raštus, spalvas ir pasiuvimą jie skirstomi į aukštaičių, vilniečių, dzūkų, kapsų, zanavykų, žemaičių ir Mažosios Lietuvos tautinius drabužius.

Aukštaičių tautiniai drabužiai yra subtilių spalvų: melsvų, žalsvų, pilksvų. Ryškiosios spalvos: raudona-žičkinė ir mėlyna.

Mergaitės galvos papuošalas – karūnėlė – „kasinyčia“ arba sidabro ar aukso siūlais austas galionas.

Moterų galvos danga – lininis nuometas su žičkiniais raštuotais užaudimais.

Marškiniai – lininiai su žičkiniais rinkiniais. Sijonai šviesūs, languoti, skersai dryžuoti su diminiais ir parinktiniais raštais.

Prijuostės daugiausiai šviesios lininės, pagal apačią išaustais raštais, o tamsiosios – pusvilnonės su šviesesnių atspalvių raštais.

Liemenėlės (kiklikai) – austos keturnytai dimais, taip pat parinktiniais ar pakaišytiniais raštais.

Aukštaičiai

Vilniaus apylinkės drabužiai – margi ir gausiai raštuoti. Karūnėlės įvairaus dydžio, papuoštos audekliniais trikampėliais.

Moterys galvą pridengdavo raštuotais galvaraiščiais.

Marškiniai lininiai su raudonais, mėlynais, melsvais ir baltais raštų rinkiniais, o rankogaliai, apykaklė ir ančio prakarpa užbaigiami drobiniais trikampėliais.

Sijonai smulkiai skersai dryžuoti, o tarp dryžių dobilėlių raštų rinkinėliai bei pakaišymai.

Prijuostė balto dugno su raudonais, mėlynais, melsvais ir baltais raštais, rinktinių ir siuvinėtų raštų.

Liemenėlės languotos ir tarplangėse parinktos ar pakaišytos žvaigždėlės.

Vilnietės

Dzūkių tautiniai drabužiai yra labai margi, languoti, dryžuoti ir smulkiai raštuoti.

Mergaitės plaukus perrišdavo raištukais – tai papuošalai iš klostytų juostelių.

Moterys galvą dengdavo kykais – čepčiais su pabriuvėliais ir ant jų užrišdavo languotas ir pakaišytines skepetaites.

Marškiniai – drobiniai rinktiniais raštais arba papuošti margu languotu audeklu.

Sijonai – languoti, o tarp langų būdavo įkaišomos smulkutės žvaigždės.

Prijuostės – dryžuotos, languotos ir labai margos, smulkiais raštukais.

Liemenėlės – skersai dryžuotos arba nežymiai languotos su smulkiaisiais raštais, parinkimais ir pakaišymais.

Dzūkė

Kapsių tautiniai drabužiai būdavo languoti arba dryžuoti. Mergaitės galvas puošdavo sidabrinėmis ar auksinėmis pakalkėmis ir drobinių audeklų klostytiniais raiščiais.

Moterys galvą dengdavo pintiniu kyku su pabriuvėliais ir austine skepetaite.

Marškiniai – drobiniai austi baltais rinkiniais arba baltais siūlais siuvinėti peltakiu ar adinuke.

Sijonai – šviesūs, balsvi, austi dimais arba ruoželiu, kiti – išilginiai šviesiadryžiai tamsiame dugne.

Prijuostės languotos arba skersai dryžuotos, o tarp jų – žvaigždžių arba tulpių pakaišyti raštai. Prijuosčių dryžiuose būdavo įauti katpėdėlių marginiai.

Liemenėlės – skersadryžės su smulkiais raštais. Jos siuvamos ilgos, nuo juosmens klostytos arba platėjančios.

Kapsės

Zanavykių tautiniai darbužiai – tai patys puošniausi, turtingiausi raštais ir sodriausiomis, įvairiausiomis spalvomis.

Mergaitės galvas puošė karūnėlėmis, karieliniais ir kiauraraščiais galionėliais – trasomis.

Moterys galvą dengė lininiu pintu kyku – kepuraite. Kyko priekyje prisiūdavo puošnius pabriuvėlius – antkakčius, kurie lanku kyšodavo iš po skepetaitės. Kiekvienas skepetaitės kampas būdavo išsiuvinėjamas skirtingais raštais.

Marškiniai – drobiniai, išrinkti sudėtingais raštais arba išsiuvinėti raudonais ar tamsiai žalios spalvos siūlais.

Sijonai – ilgadryžiai, austi iš vieno gabalo arba kelių palų. Jų audeklo dugnas tamsus, o dryžių spalvos šviesesnės.

Pačios seniausios prijuostės – šviesios, išilgadryžės su parinktomis tulpelėmis. Kitos – tamsios, išilgadryžės su šviesiais rinkiniais arba pakaišymais. Trečios – skersadryžės, o tarpe dryžių iškaišytos tulpės. Ketvirtos – pačios puošniausios – būdavo ant tamsaus dugno iškaišytos tulpių ir žvaigždelių įvairiausios kompozicijos.

Liemenėlės – raštuotai languotos. Metmenims imetami įvairių spalvų siauresni ir platesni dryžiai. Audžiama per keturias nytis, smulkiais pluošteliais, langeliais ir katpėdėlėmis, o tarp dryžių dugne pakaišoma.

Zanavykė

Žemaičių tautiniai drabužiai įvairūs ne tiek raštais, kiek išilginiu dryžuotumu ir savitu spalvų derinimu.

Mergaitės galvą puošdavo rangiais, kaspinų pynėmis ir karūnėlėmis.

Moterys galvą dengė kepuraitėmis ir ant jų rišdavosi įvairaus didumo skepetaitėmis.

Marškiniai – lininiai, o jų raštai ir dryžiai buvo audžiami labai įvairiais būdais: atlasu, ripsu, pluošteliais, dimučiais ir dobilėlių rinkiniais.

Sijonai – vieni šviesūs skersaruožiai, o kiti tamsūs išilgadryžiai.

Prijuostės – išilgadryžės. Vienos – baltos su raudonais ar mėlynais dryžiais ir dobilėlių raštų rinkiniais. Kitos – tamsios su šviesiais dryžiais ir nesudėtingais raštais.

Liemenėlės buvo audžiamos per keturias ir šešias nytis smulkiais raštukais ir nuo liemens žemyn suklostomos.

Mažosios Lietuvos tautiniai drabužiai būdingi margiantuotai bei dryžuotai austais audeklais – marginiais.

Mergaitės galvas puošdavo auksu ir sidabru siuvinėtais lankeliais, drobinėmis karūnelėmis ir klostytomis kepuraitėmis.

Moterys galvą pridengdavo pintiniu kiauraraščiu kyku ir ant jo gobėdavo skepetaitę.

Marškiniai – drobiniai, jų raštai siuvinėti arba išausti rinkiniais ne tik rankovių galuose, bet ir virš alkūnių. Rankogaliai ir apikaklė taip pat būdavo užausti ar siuvinėti raštų juostomis.

Sijonai buvo audžiami languoti dvinytai ir ruoželiais, tamsesnių spalvų su plačiais ir siaurais dryželiais.

Prijuostės – vienos šviesios, o kitos – tamsios; su skersiniais dryžiais ir raštais arba su skersine raštų juosta apačioje ir išilginiais dryžiais per visą prijuostę.

Liemenėlės – tamsios su skersiniais dryžiais, smulkiais raštukais ir aprėminimais. Jos trumpos – iki juosmens, o jų pakraščiai apvedžiojami klostyto audeklo juostelėmis.

VYRŲ TAUTINIAI DRABUŽIAI

Vyrai praeityje dėvėjo paprastesnius, pilkšvesnius, mažiau raštuotus drabužius, ir didelio skirtumo tarp apylinkių nebuvo.

Marškiniai buvo drobiniai, su stačia arba atversta apikakle. Rankovės rankogaliai, perpetėliai, apikaklės ir krūtinės papuošimai buvo smulkesniais ir paprastesniais raštais išausti negu motertų.

Liemenė trumpikė – truputį skyrėsi pasiuvimu: vienos – be rankovių ir trumpos; kitos – ilgesnės, su rankovėmis ir puošniais užsegimais. Audeklas – dryžuotas arba smulkiai raštuotas, spalvotas.

Kelnės buvo pilkšvos, rusvos, melsvos, dryžuotos, languotos. Būdingas jų bruožas – tai kelių apačioje platus kitos spalvos užaustas dryžis.

Trinyčiai – švarkelis, audžiamas vasarai – drobinis, o žiemai – vilnonis. Siuvas su kišenėmis iš viršaus, vidaus arba ir be jų.

Rudinės – storo vilnonio audeklo milinės. Siuvas ilgokos vientiso audeklo arba pridurtos ir suklostytos nuo liemens. Jų priekis, rankogaliai, apikaklė, kišenių atlapai apvedžiojami juostele. Sagos odinės, medinės arba ir kaulinės.

Kailiniai – avies, siuvas vilna į vidų. Viršus baltas, plytinės ar juodos spalvos. Priekis puošiamas kailinėmis juostelėmis, kalnierius žvėriukų kailio. Susegami odiniais brankteliais ir kilpelėmis.

Apavas – seniausias – karninės vyžos, vėlyvesnės – odinės naginės ir batai, o žiemą veltiniai. Avėjo medinėmis klumpėmis arba virvinėmis čempėmis.

Pirštinės, kojinės, šalikai – megzti, dryžuoti, spalvoti ir raštuoti.

Juostos – kelnes ir viršutinius drabužius persijuosdavo įvairaus audimo juostomis.

Kaklajuostės – po kaklu pasirišdavo austa, spalvota, margą skepetaitę, o vėliau – raštuotą juostelę.

Skrybėlės bei kepurės – vasarą – šiaudinės, rudenį ir pavasarį – audeklinės, žiemą – šiltos veltinės, vilnonės arba kailinės.

